

13.1 Context: dé Nederlandse identiteit

Maximá: “er is geen Nederlandse identiteit”

Identiteit = persoonlijk, sociaal en collectief.

Identiteit = *het beeld dat iemand van zichzelf heeft, uitdraagt en anderen voorhoudt en als blijvend beschouwt voor zijn eigen persoon en dat is afgeleid van zijn perceptie over de groep(en) waar hij wel of juist ook niet deel van uitmaakt.*

Hoe komt dat Nederlanders zich “Nederlands gedragen”?

→ **socialisatie** = *het proces van overdracht en verwerving van de cultuur van de groep(en) en de samenleving waar mensen toe behoren. Het proces bestaat uit opvoeding, opleiding en andere vormen van omgang met anderen.*

Er zijn vier typen bindingen:

- Politiek
- Affectief
- Cognitief
- Economisch

Vanuit de paradigma's wordt er ook naar bindingen gekeken:

- **Functionalisme**: bindingen en **sociale cohesie** van het allergrootste belang
- **Conflict**: niet bindingen maar conflicten zijn interessant; samenlevingen kennen geen bindingen maar dominantie door **macht**.
- **Sociaalconstructivisme**: het handelen van personen ten opzichte van elkaar is interessant.
- **Rationele actor**: bindingen zijn relaties die mensen aangaan omdat ze er zelf nut van hebben

Sociale cohesie = *het aantal en de kwaliteit van de bindingen die mensen in een ruimer sociaal kader met elkaar hebben, het gevoel een groep te zijn, lid te zijn van een gemeenschap, de mate van verantwoordelijkheid voor elkaars welzijn en de mate waarin anderen daar ook een beroep op kunnen doen.*

Macht = *het vermogen om hulpbronnen in te zetten om bepaalde doelstellingen te bereiken en de handelingsmogelijkheden van anderen te beperken of te vergroten.*

Er zijn verschillende soorten groepen:

- Formele groepen
  - Vast omschreven doelen, vastgelegde regels
  - Denk aan een goededoelenstichting
- Informele groepen
  - Stilzwijgende binding zonder vastgelegde doelen
  - Denk aan een vriendengroep
- Primaire groepen
  - Groep met emotionele band, loyaliteit
  - Denk wederom aan een vriendengroep
- Secundaire groepen
  - Groep op basis van functie en nut
  - Denk aan een team collega's

Groepsvorming = *het tot stand komen van bindingen tussen meer dan twee mensen, doordat ze elkaar beïnvloeden en gemeenschappelijke waarden en normen ontwikkelen*

Groepsvorming kent 5 fasen:

- Oriëntatiefase: onzekerheid over hoe met elkaar om te gaan
- Conflictfase: verschil in opvattingen over hoe te werk te gaan leidt tot conflict
Conflict = *een situatie waarin individuen, groepen en/of staten elkaar tegenwerken om de eigen doelen te bereiken*
- Integratiefase: evenwicht komt tot stand. Gedeelde normen worden duidelijk
- Uitvoeringsfase: **samenwerking** in de groep verloopt goed
Samenwerking = *het proces waarin individuen, groepen en/of staten relaties vormen om hun handelen op elkaar af te stemmen voor een gemeenschappelijk doel*
- Ordefase: groepsleden binden de manier van samenwerken aan regels en **institutionaliseren** de samenwerking
Institutionalisering = *het proces waarbij een complex van waarden en min of meer geformaliseerde regels vastgelegd wordt in standaard gedragspatronen, die het gedrag van mensen en hun onderlinge relaties reguleren*

Groepsvorming maakt onderscheid tussen in/ en out-group, oftewel wie wel/niet bij de groep hoort.

Groepen proberen onbewust afwijkend gedrag onder leden te verminderen, en uittreden te voorkomen. Situaties waarbij dat toch kan gebeuren:

- Een actor wil er niet meer bij horen
- Een actor mag er niet meer bij horen
- Een actor kan er niet meer bij horen

Sociale cohesie kan worden versterkt door

1. Wederzijdse afhankelijkheid
2. Dwang
3. Gedeelde waarden en normen

Het kent ook verschillende indicatoren:

- Mesoniveau: bijv. het aantal groepen waar mensen deel van zijn
- Macroniveau: bijv. het aantal geweldsdelicten in een samenleving

Wat houdt een samenleving bijeen?

- Mensen leren via socialisatie en **acculturatie** gedeelde waarden en normen kennen.
Acculturatie = *het aanleren en verwerven van een andere cultuur of elementen daaruit, dan die waarin iemand is opgegroeid.*
- Samenleving beschikt over mechanisme van sociale controle: positieve of negatieve sancties voor wangedrag

Traditionele samenleving:

- "Mechanische solidariteit"
- Vaste arbeidsverdeling
- Vernieuwingen waren taboe, nadruk op conformisme

Moderne samenleving

- Organische solidariteit
- Arbeidsverdeling vraagt om individualiteit
- Productie meer gericht op de markt
- Meer ruimte voor zelfbepaling

13.2 Analyse: de politiek en de cultuur

Het feit dat de overheid macht heeft en als legitiem wordt beschouwd, is het gevolg van **staatsvorming** = *de institutionalisering van een politieke macht tot een staat.*

Nederlandse staatsvorming is onderdeel van West-Europese staatsvorming. In de Middeleeuwen ontstonden **politieke instituties** = *complex van min of meer geformaliseerde regels die het gedrag van mensen en hun onderlinge relaties rond politieke machtsuitoefening en politieke besluitvorming reguleren.*

Het dilemma van de collectieve actie = er is actie nodig, maar als niemand als eerste actie onderneemt, gebeurt er niks. Dus is er een politieke institutie nodig om de knoop door te hakken. Met het proces van **democratisering** ontstond er burgerinspraak in deze politieke instituties.

Democratisering = *het proces van verandering van de machts- en gezagsverhoudingen door een grotere inspraak en medezeggenschap van degenen met minder macht.*

Ook waren er processen die zorgden voor een minder grote rol van de overheid bij besluitvorming. Dit waren:

Individualisering = *het proces waarbij individuen in toenemende mate hun zelfstandigheid op verschillende gebieden kunnen vergroten*

Globalisering = *het proces van uitbreiding en intensivering van contacten en afhankelijkheden over zeer grote afstanden en over landsgrenzen heen.*

Mensen willen meer over hun eigen leven te zeggen hebben. Soms klinkt daarbij de roep om minimalisering van de verzorgingsstaat. Dit verschijnsel heet **neoliberalisme**.

De nationale identiteit komt veel naar boven in de nationalistische **ideologie**, die zegt dat naties veel ouder zijn dan de modernistische school zegt.

- Modernistische school zegt: naties zijn een verzinsel en door politiek gemaakt; natievorming komt door *invented traditions*
- Nationalistische school zegt: naties zijn historisch gegroeide eenheden vanuit de Middeleeuwen

Een natie deelt een **culturele identiteit**. Zonder staat zijn zij nog een etnie; in het proces van staatsvorming kunnen zij een natie vormen.

Voorbeeld:

- Turken: een natie, met staat
- Koerden: een etnie, zonder staat

Ideologie = *een samenhangend geheel van beginselen en denkbeelden, meestal uitmondend in ideeën over de meest wenselijke maatschappelijke en politieke verhoudingen*

Cultuur = *het geheel van voorstellingen, uitdrukkingsvormen, waarden en normen die mensen als lid van een groep of samenleving hebben verworven.*

Een traditie, met bijvoorbeeld mythen is een voorbeeld van een **sociale institutie** = *een complex van min of meer geformaliseerde regels die het gedrag van mensen en hun onderlinge relaties reguleren.*

Voorbeelden:

- Taal
- Familie
- Huwelijk

Instituties hebben verschillende kenmerken:

- Lange traditie
- Veranderlijk omdat het gedragspatronen van mensen betreft, maar ook vrij stabiel
Zie hier de Zwarte Piet-discussie
- Een "eigen realiteit"; een individu kan ze niet zomaar aanpassen
- Ze berusten op gezag

13.3 Ontwikkelingen: verandering voor de natiestaat

Sinds de Tweede Wereldoorlog gebeurt er steeds meer besluitvorming op internationaal niveau. Voorbeelden hiervan zijn uiteraard de Europese Unie en de VN, maar ook multinationals als Apple en Facebook en ngo's als Amnesty krijgen steeds meer invloed. Ook zijn er internationale samenwerkingsverbanden als de NAVO en de Wereldbank. Vele problemen zijn ook internationaal, zoals terrorisme, klimaat en **sociale ongelijkheid**.

Sociale ongelijkheid = *een situatie waarin verschillen tussen mensen in al dan niet aangeboren kenmerken, consequenties hebben voor hun maatschappelijke positie en leiden tot een ongelijke verdeling van schaarse en hooggewaardeerde zaken, van waardering en behandeling.*

Mensen hebben nog steeds meer binding met de natiestaat dan bijvoorbeeld met Europa. Een aantal redenen:

- De verschillen in Europa zijn groot: Nederlandse cultuur is anders dan de Litouwse of de Griekse.
- Landen in de EU hebben tegengestelde belangen; zo vangen Zuid-Europese landen vanwege armoede meer geld van de EU dan Noord-Europese landen, wat onenigheid veroorzaakt.
- Er zijn geen EU-brede media die groot genoeg zijn om op nationale TV met de nationale media te concurreren. Zo overheerst de binnenlandse politiek altijd.

Sterke nationalistische bindingen zijn tegenwoordig veel op en heten ook wel neo-nationalistisch cultureel verzet.

Brexit is hier een voorbeeld van

Sociale ontwikkelingen in Nederland: het confessionalisme werd minder groot in de politiek, mensen minder gezagstrouw en individualisering trad op.

Hier speelden ook internationale ontwikkelingen een rol:

- Internationaal kapitalisme zorgde voor minder behoudendheid in consumentisme
- Door technologische ontwikkelingen kwam de Nederlandse bevolking in contact met (vooral) de Amerikaanse cultuur.

Andere belangrijke verandering: migrantengroepen kwamen, waardoor Nederland een multiculturele samenleving werd, vooral door gastarbeiders.

- Nederlanders en nieuwkomers mengden niet goed
- Door de techniek was het mogelijk voor migranten om zich alsnog op hun moederland te kunnen focussen; dit zorgde voor meer isolatie

13.4 Politiek en overheidsbeleid

De laatste paar jaren vinden er steeds meer debatten plaats over de Nederlandse identiteit, zoals of kinderen het volkslied moeten leren zingen op school.

Door migratie ontstaan er identiteiten die *transnationaal* zijn, zoals die van een Turkse migrant die een Turkse supermarkt in Nederland opent, maar wel zijn tomaten uit het Westland haalt. Culturen worden zo vermengd.

Integratie en identiteit worden vaak met elkaar vermengd. Dit is niet altijd positief. Immigratie wekt nationalisme op, en daarvanuit komen identiteitsdebatten: moeten migranten subsidie krijgen om les te krijgen in hun eigen cultuur? In het maatschappelijke debat wordt dit vaak gesimplificeerd tot zwart-wit: het is óf Nederland óf je moederland.

De WRR stelt dat het probleem breder is: uitsluitingsontwikkelingen zorgen ervoor dat mensen zich niet meer thuisvoelen en zich gaan terugtrekken. Ze doen niet meer mee in de samenleving en kunnen in het ergste geval radicaliseren.

Dit kan gelden voor zowel immigranten als autochtonen: diep geïsoleerde autochtonen maken meer kans om te radicaliseren naar extreem-rechtse xenofobische groepen. Geïsoleerde immigranten gaan vaker de radicaal-islamitische kant op.

Het onderliggende debat hier is *cultuuruniversalisme vs. cultuurrelativisme*.

- Cultuuruniversalisme: elke cultuur zijn er universele waarden die overlappen
  - Biedt ruimte voor de redenering dat culturele praktijken bekritiseerd kunnen worden op basis van "gemeenschappelijke normen".
    - Voorbeeld: een westerse cultuur spreekt zich uit tegen vrouwenbesnijdenis in islamitische landen, wat daar een gevestigde oude traditie is.
- Cultuurrelativisme: elke cultuur is uniek
  - Culturen zijn gelijkwaardig aan elkaar
  - Twee opties:
    - Mensen kunnen niet ontsnappen aan "eigen" cultuur, dus is samenleven met andere culturen onmogelijk
    - Er moet ruimte worden gegeven aan alle culturen binnen een land, en die kunnen naast elkaar bestaan

De WRR onderscheidt identificatie in drie groepen: functioneel, normatief en emotioneel.

- Functionele identificatie: iemands identiteit wordt gedefinieerd aan de hand van diens functie, zoals "voetbalcoach bij het jeugdteam" ipv "de Irakees om de hoek"
- Normatieve identificatie: normen staan centraal, nadruk ligt op de inbreng van de normen van een groep in een debat
- Emotionele identificatie: identificatie op basis van gevoel en binding met een groep